התפתחות רוחנית על פי מקורות עבריים

קובץ מאמרים מאת: אלי מלכי

ספטמבר 2023

מבוא:

העיסוק במדיטציה ובתרגול רוחני במשך שנים רבות, גרם לי להסתקרן לגבי דרכים רוחניות מקבילות. במיוחד הייתי סקרן לדעת האם ניתן למצוא רמזים לדרך רוחנית במקרא.
את דרך ההסתכלות על המקרא כמדריך רוחני פתח בפני מורי הרוחני סטוארט פרין. הדברים ששמעתי ממנו שימשו לי כמקור השראה לכתיבתם של המאמרים שמוצגים להלן. רוב המאמרים בקובץ זה עוסקים בפרשנות רוחנית למקרא, אולם הם כוללים גם מובאות ופרשנות שמקורם בתורת הקבלה. המושגים הקבליים שמופיעים במאמרים שלהלן הובהרו לי לאחר שנחשפתי לעבודתו של דניאל פלדמן במסגרת הקבוצה שמכונה Work Of the Chariots, שמוצגת בספרו - Qabalah - The mystical heritage of the Children of Abraham .
גרסאות קודמות של כל המאמרים שלהלן התפרסמו לראשונה באתר שלי וכולם נערכו מחדש בקובץ זה.
כל הדעות שמובעות במאמרים אלה הן שלי בלבד, ומשקפות את הבנתי המוגבלת.

תוכן עניינים

<u>המסר הרוחני במקרא</u>

במחקר ההיסטורי והארכיאולוגי מתקיים פולמוס סוער בשאלה האם המאורעות המתוארים במקרא הם אכן אמת היסטורית. חוקרים רבים טוענים שכל המאורעות שנזכרים בחמשת חומשי התורה אינם היסטוריים. פרופ' ישראל קנוהל מהאוניברסיטה העברית מציע בספריו "מאין באנו" ו"השם" גישה שונה. לשיטתו של קנוהל סיפורי התורה שעוסקים בראשיתו של עם ישראל אמנם אינם היסטוריים, אבל הם משמרים זיכרונות היסטוריים שנערכו בתקופות מאוחרות יותר. בספריו מנסה קנוהל לחשוף את הרמזים ההיסטוריים במקרא באמצעות כלים ספרותיים, השוואה למקורות חיצוניים והשוואה לממצאים ארכיאולוגיים.
לדעתי יש לאמץ גישה דומה גם ביחס לקשר שבין הטקסט המקראי לדרך רוחנית עברית. למיטב הבנתי הטקסט המקראי משמר בתוכו קטעים מתוך דרך רוחנית, שמובלעים בתוך הטקסט ועם הזמן איבדו את משמעותם המקורית. ניתן לחשוף רמזים לדרך רוחנית באמצעות מספר אבחנות פשוטות:
א. דרכים רוחניות עוסקות בפוטנציאל הרוחני להתפתחותה של התודעה האנושית.
ב. פוטנציאל כזה קיים אצל כל אדם.
ג. הביטוי לפוטנציאל הרוחני בחיי היומיום הוא ההכרה באחדות שקיימת בכל דבר והיכולת לחוש אהבה ואמפתיה לכל אדם ולכל יצור חי.

רמז למסורת הרוחנית המקראית נמצא בקריאת שמע שהיא אולי התמצית של הדרך הרוחנית העברית:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד. וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ.
(דברים ו', ד'-ה')

הדרך הרוחניות העברית מצביעה על שני מרכיבים שמשלימים אחד את השני:
(א) הכרה באחדות האל;
(ב) אהבה מוחלטת לאל.

המיקוד של הדרך הרוחנית העברית במושג האל יוצר קצת בלבול אצל כל מי שאיננו מקבל את הטקסט המקראי כמחייב. האמונה באלוהים (כמו האמונה בכל דבר) היא אינדיבידואלית, ולכן תחת הכותרת של אמונה באלוהים ייתכנו תפיסות מציאות שונות ואפילו הפוכות.
אולם הרמב"ם מציע גישה שונה לתפיסת האל (כל המובאות שלהלן לקוחות מתוך: "רבנו משה בן מימון – מורה נבוכים" בעריכת יוסף בן שלמה).

"דע כי תיאור האלוה יתברך בשלילות הוא התיאור האמיתי, אשר לא ישיגהו דבר מן ההיקל ואין בו חסרון בחוק האלוה כלל ולא בשום עניין. אמנם תוארו בחיובים יש בו מן השיתוף והחיסרון מה שכבר ביארנוהו."
(מורה נבוכים, חלק א', פרק נ"ח).

המשמעות של דברי הרמב"ם היא שמושג האל איננו ניתן לידיעה או לתפיסה שכלית. מושג שאין לנו שום דרך לתאר אותו, אלא רק על דרך השלילה, לא יכול להיתפס באמצעות השכל. אז מה כן ניתן לדעת על מושג האלוהים? על כך כותב הרמב"ם:

"דע כי אדון החכמים, משה רבנו עליו השלום, ביקש שתי בקשות, ובאתהו התשובה על שתי הבקשות. הבקשה האחת היא בקשו ממנו יתברך שיודיעהו עצמו ואמיתתו; והבקשה השנית – והיא אשר בקש תחילה – שיודיעהו תאריו. והשיבו יתברך על שתי השאלות בשיעד לו בהודיעו אותו תאריו כולם, ושהם – פעולותיו (הבטיח שיודיע לו את כל תאריו, שהם פעולותיו – הערת העורך); והודיעו כי עצמו לא יושג לפי מה שהוא, אלא שהוא העירו על מקום עיון, ישיג ממנו תכלית מה שאפשר לאדם שישיגהו; ואשר השיגו הוא עליו השלום לא השיגו אדם לפניו, ולא לאחריו".
(מורה נבוכים, חלק א', פרק נ"ד).

כלומר אין דרך לתפוס את המושג האל, אבל אנחנו יכולים להתבונן במציאות סביבנו ולתפוס את היסוד הרוחני שקיים בה, כפי שכתב אלברט איינשטיין בספרו "דמות עולמי: העולם כפי שהוא מצטייר לי":

״ספק גדול אם יימצא איש מדע מעמיק שאין דתיות מופלאה במינה מסגולות נפשו, דתיות – השתוממות נפעמת על ההרמוניה שבסדרי בראשית״.
(המובאה לקוחה מספרו של מיכה גודמן "סודותיו של מורה נבוכים").

אם נאמץ את גישת הרמב"ם ניתן להחליף את שמות התואר שמתייחסים למושג האל (שאיננו ניתן לידיעה) במלה "הוויה" שפירושה בעברית מודרנית מציאות. אין זה מקרה לדעתי ששמו של האל במסורת הרוחנית העברית נקרא "שם ההוויה".
ההחלפה תארי האל במלה הוויה (מציאות) מחזירה את המיקוד של הדרך הרוחנית העברית אלינו. על מנת לממש את הפוטנציאל הרוחני שלנו אנחנו שואפים למצב נפשי שבו:

(א) תהיה לנו יכולת לחוות את האחדות שקיימת בכל ההוויה;
(ב) תהיה לנו יכולת לחוות אהבה ואמפתיה לכל מה שקיים במציאות.

שני המרכיבים האלה הם כמובן משלימים מכיוון שהם נובעים מאותו מצב נפשי: היכולת לפתוח את הלב ולשמור עליו פתוח. כאשר הלב פתוח ניתן לחוות את תפיסת אחדות המציאות וניתן להתנסות באהבה ובאמפתיה שאינן מותנות בגורמים חיצוניים.
מרכזיותו של הלב באה לידי ביטוי במשפט שבא מיד אחרי קריאת שמע:

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ. (דברים ו', ו')

כלומר הלב הוא המפתח ליישומה של הדרך הרוחנית המקראית. אבחנה זו תואמת את ההתנסות שלי לחלוטין. היכולת לשמור על לב פתוח היא התנאי ההכרחי להתפתחות רוחנית. המשמעות של חיים עם לב פתוח בחיי היומיום היא היכולת לחוש אהבה ואמפתיה לכל בני האדם באשר הם.
כלומר מתוך:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ.

נגזר:

וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה. (ויקרא י"ט, י"ח).

או לחליפין, על מנת להגיע למצב ההוויה של וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ חייבים לעבור קודם דרך מצב ההוויה של וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ.

הרב יהודה אשלג - שמכונה "בעל הסולם", על שם פירוש הסולם שכתב לספר הזהר, מציג את הדברים בצורה שאיננה משתמעת לשתי פנים:

אָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ (ויקרא י"ט י"ח)

״רבי עקיבא אומר: ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה״ (בראשית רבה, פרשה כ"ד).

א) מאמר חז״ל זה אומר לנו בארוני. כי מלת ״כללי״ יורה על סכום של פרטים שמשיתופם יחד הועמד אותו הכלל. נמצא כשהוא אומר על המצוה של ״ואהבת לרעך כמוך״ שהוא כלל גדול בתורה, הנה עלינו להבין ששאר תרי״ב המצוות שבתורה עם כל המקראות שבתוכה אינן לא פחות ולא יותר מאשר סכום הפרטים המוכנסים ומותנים במצוה האחת הזאת של ״ואהבת לרעך כמוך״

שאין אלו אלא דברים מתמיהים, כי זה יצדק במצוות שבין אדם לחבירו, אולם איך יכולה אותה מצוה אחת להכיל ולכלכל בתוכה את כל המצוות שבין אדם למקום, שהן עקרי התורה ורוב מנין ובנין שלה.
ב) ואם עוד אפשר לנו להתיגע ולמצוא דרך ליישב דבריהם שבכאן, הנה ערוך לעינינו מאמר שני עוד יותר בולט, באותו הגר שבא לפני הלל (שבת לא.) ואמר לו " למדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, ואמר לו כל מה דעלך סני לחברך לא תעביד [כל מה ששנוא עליך, אל תעשה לחברך] (התרגום של ואהבת לרעך כמוך). ואידך, פירושא הוא זיל גמור", [והיתר, פירוש הוא, לך ולמד].
הרי לפנינו הלכה ברורה, אשר אין לנו שום העדפה בכל תרי"ב המצוות ובכל המקראות שבתורה על המצוה האחת של ואהבת לרעך כמוך. כיון שבאים רק כדי לפרש ולאפשר לנו לקיים מצות אהבת הזולת על היכנה, שהרי אומר בפירוש "ואידך פירושא הוא זיל גמור", דהיינו שכל שאר התורה הם פירוש של המצוה האחת הזאת שאי אפשר לגמור מצות ואהבת לרעך כמוך זולתם".
(יהודה אשלג, מאמר על "מתן תורה")

כלומר עפ"י הרב אשלג כל המסורת הרוחנית העברית מסתכמת בכלל אחד - "**ואהבת לרעך כמוך**" - שמשמעו לחיות עם לב פתוח.

פרופסור קנוהל, שכבר הזכרתי אותו קודם, כותב בספרו "השם" שהטקסט המקראי מרבה להשתמש בגימטריות על מנת להעביר מסרים רוחניים.

"בעקבות עיון פרטני באתי לכלל השערה כי תבניות מספריות אלה נוצרו לצורך דתי – ייצוג השם המפורש יהוה בדרך של גימטריה".
(השם, עמוד 15)

למסר הרוחני של אחדות ההוויה ואהבה בלתי מותנית ישנו גם רמז צורני שמתבטא בגימטריה של המלים אחד, אהבה ושמו של האל - יהוה.
מסר זה יוצג גם במאמרים הבאים שבהמשך.

אחד = **א** (1) **ח** (8) **ד** (4) = 13

אהבה = **א** (1) **ה** (5) **ב** (2) **ה** (5) = 13

אהבה (13) + אחד (13) = (26) = **י** (10) **ה** (5) **ו** (6) **ה** (5) = יהוה

צלם אלוהים

מאמר זה מוקדש לצלם אלוהים ולסמליות שכרוכה בו. צלם אלוהים הוא המוטיב המרכזי בסיפור המקראי של בריאת האדם. מוטיב זה מופיע בכמה מקומות בספר בראשית:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ.... וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם. (בראשית, א', כ"ו-כ"ז).

זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בְּרֹא אֱלֹהִים אָדָם בִּדְמוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם. (בראשית ה', א')

שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. (בראשית, ט', ו')

המלה צלם שקולה מבחינה גימטרית למלה עץ:

צלם = עץ = 160

ייתכן שיש כאן רמז לעץ החיים המהווה עפ"י הקבלה דגם של האלוהות המתגלה בעולם. עץ החיים, שנקרא גם עץ הספירות הוא תיאור של אלוהים ותהליך התגלותו בעולם.
עץ הספירות מייצג את האספקט האלוהי שמתגלה בעולם. אולם בתפיסה הקבלית המקור לעץ הספירות הוא האל הנסתר, שאיננו נגלה בעולם, ושמכונה אינסוף. המהות האלוהית הגבוהה ביותר איננה נגלית ואינה ניתנת לכל תיאור. מבחינה לשונית המלה העברית הראשונית לאלוהים - **אל** היא בהיפוך אותיות **לא** – מילת השלילה הראשונית.
עץ הספירות מורכב משלושה עמודים: העמוד הימני מייצג את העיקרון הזכרי הנותן, והוא כולל את הספירות חכמה, גדולה (הנקראת גם חסד) ונצח. העמוד השמאלי מייצג את העיקרון הנקבי הקולט והיוצר מסגרת וגבול לנתינה. העמוד השמאלי כולל את הספירות בינה, גבורה (הנקראת גם דין) והוד. העמוד האמצעי מייצג את האיזון בין הכוח הזכרי לכוח הנקבי, והוא נקרא גם עמוד המודעות. עמוד זה כולל את ספירת כתר, הספירה הראשונית המכילה בתוכה את האספקט הזכרי והנקבי, ספירת תפארת (שנקראת גם רחמים) שהיא זכרית, ספירת יסוד שגם היא זכרית וספירת מלכות, הנקראת גם שכינה, שהיא נקבית, ומסמלת את הנוכחות האלוהית בעולם הגשמי.
עץ הספירות מתבטא באדם באמצעות מערכת הצ'קרות – מערכת של מרכזי אנרגיה שבאמצעותה אדם יכול ליצור קשר עם אלוהים. מערכת הצ'קרות היא צלם אלוהים שעל פיו נברא האדם. זוהי תבנית הבריאה שחקוקה במודעותו של האדם.
בתפיסה הקבלית ההקבלה בין עץ הספירות לצלם אלוהים שמתבטא באדם היא מפורשת. להלן מוצגת מובאה מספרו של גרשם שלום – "פרקי יסוד בהבנת הקבלה וסמליה" שמתייחסת למובאות מ"ספר הבהיר" שמוצגות גם הן בהמשך. (המובאות מספר הבהיר לקוחות מהאתר "תורת אמת".)

"אולם הספירות מוצגות לא רק בדמות אילן, אלא בראש וראשונה בדמות אדם קדמון, המקבילה לזו של האדם הארצי. הספירות הן "**הצורות הקדושות**" המוזכרות לראשונה בספר הבהיר, שבו מופיעים שני התיאורים הסימבוליים האלה בזה אחר זה
....
"**הצורות הקדושות**" האלה הן הן, כפי שנאמר בספר הבהיר, צלם אלהים שבו נברא האדם, "***בכל איבריו ובכל חלקיו***".
("פרקי יסוד", פרק חמישי, עמ' 178)

"ומה הם הבנים, כבר אמרתי לכם ששבע **צורות קדושות** יש לו להקב"ה וכולם כנגדן באדם שנאמר (בראשית ט' ו') כי בצלם אלהים עשה את האדם, (שם א' כ"ז) בצלם אלהים ברא אותו זכר ונקיבה ברא אותם, ואלו הן שוק ימין ושמאל, יד ימין ושמאל, גוף ברית וראש הרי שש, והא אמרת שבע, שבעה הוי באשתו דכתיב (שם ב' כב) והיו לבשר אחד."
(ספר הבהיר, קע"ב)

ומאי איברים שבע שיש באדם, דכתיב (בראשית ט׳ ו) כי בצלם אלהים עשה את האדם, וכתיב (שם א כ״ז) בצלם אלהים ברא אותו, **בכל איבריו ובכל חלקיו**.
(ספר הבהיר פ"ב)

ההיבט הנסתר של האל מומחש מבחינה לשונית גם באדם. המלה **אני**, שהיא מלת ההתייחסות הראשונית לעצמנו, היא בהיפוך אותיות **אין**. ולפיכך אם:

אני = אין

הרי, במהות, אין לי קיום עצמאי, אלא כחלק מהאחדות האלוהית.

בריאת האדם כזכר ונקבה מסמלת את הכוחות המנוגדים, הזכרי והנקבי, הקיימים הן בממד הרוחני, כפי שממחיש התיאור של עץ הספירות, והן באדם. התיאורים הטנטריים של הממד הרוחני והאדם הם מקבילים לחלוטין. זרימתה של האנרגיה הקוסמית בעולם מתוארת כזיווג בין אנרגיה זכרית לנקבית. זיווג זה מוצא את ביטויו בסמלים כמו ה- Yin-Yang הסיני וה- Yab-Yum הטיבטני.
עץ הספירות מתאר את תהליך זרימת האנרגיה האלוהית הבוראת והמקיימת את העולם, באמצעות זיווג רוחני בין ההיבט הזכרי להיבט הנקבי. תיאור של תהליך זה ניתן למצוא ב"ספר הזהר":

״בשעה שעתיקא קדישא סתום מכל סתומים רצה לתקן הכול תיקן כעין זכר ונקבה. במקום שהתכללו זכר ונקבה לא התקיימו אלא בקיום אחר של זכר ונקבה. וחכמה זו, שהיא כלל הכול, כשיצאה והאירה מעתיקא קדישא, לא האירה אלא בזכר ונקבה, שהחכמה התפשטה והאירה ממנה בינה, ונמצא זכר ונקבה הוא, חכמה — אב, בינה — אם. חכמה ובינה במשקל אחד נשקלו, זכר ונקבה. ובגללם נתקיים הכול בזכר ונקבה, שאלמלא זה לא מתקיימים.״
(אדרא זוטא, זהר, ח"ג, רצ"א ע"א; התרגום לעברית לקוח ממאמרה של שפרה אסולין "קומתה של השכינה")

בקבלה קיימת השוואה בין עץ הספירות לשבעת ימי בראשית. ההקבלה בין שבעת ימי בראשית לבין מערכת הצ'קרות, הכוללת שבעה מרכזי אנרגיה עיקריים, היא מתבקשת. שבעת ימי בראשית הם סמלים לתהליכים רוחניים, ואינם תיאור של משך הבריאה. כל מושגי הזמן הנזכרים בסיפור הבריאה - יום, בוקר, ערב – נובעים מתנועת כדור הארץ ביחס לשמש; והרי השמש, עפ"י הכתוב, נבראה רק ביום הרביעי. מושגי הזמן והמרחב תופסים רק בתוך המסגרת של העולם הנברא. השימוש בימי השבוע לתיאור תהליך הבריאה נועד להמחיש שהבריאה איננה מאורע היסטורי חד פעמי, אלא תהליך רוחני המתרחש בכל רגע נתון, כאן ועכשיו. השבוע מיצג את המחזוריות של תהליך זה, לאחר היום השביעי מגיע שוב היום הראשון וחוזר חלילה. התקבלותו של השבוע כיחידת זמן היא ייחודית. בניגוד לכל יחידות הזמן האחרות הוא אינו נובע מתנועת גרמי השמיים. היום נקבע עפ"י סיבוב כדור הארץ מסביב לעצמו; החודש (העברי) נקבע עפ"י סיבוב הירח מסביב לכדור הארץ; השנה נקבעת עפ"י סיבוב כדור הארץ מסביב לשמש. השבוע כנראה מייצג תהליך רוחני שהביטוי שלו באדם הוא מערכת הצ'קרות שהיא צלם אלוהים.
סיפור הבריאה המקראי ממחיש כיצד מתגלה האנרגיה האלוהית בעולם ויוצרת את עולם התופעות - עולם הריבוי - מתוך האחדות של האל הנעלם. המוטיב החוזר בסיפור המקראי הוא **ההבדלה** – הפיכת האחדות לריבוי – כפי שמומחש במובאות הבאות מבראשית א':

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב **וַיַּבְדֵּל** אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. **(בראשית א', ד').**

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וִיהִי **מַבְדִּיל** בֵּין מַיִם לָמָיִם. **(בראשית א', ו').**

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם **לְהַבְדִּיל** בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלָּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים. (בראשית א', י"ד).

יום הבריאה השביעי הוא פסיבי – הוא איננו שותף לתהליך הבריאה, אלא בו מתרחשת שביתה - הפסקה בזרימת האנרגיה. בסימבוליקה הקבלית הספירה האחרונה, המכונה גם השכינה, היא נקבית. היא מקבלת אנרגיה מכל הספירות שמעליה, באופן פסיבי, ומעבירה אותה לעולם, כתלות בתנאים השוררים בו.

השכינה, או השבת, היא הצ'קרה השביעית שנמצאת בבסיס עמוד השדרה. אנרגיית החיים קיימת בה במצב רדום, כלומר שובתת, ומתעוררת רק בעקבות תרגול רוחני מתאים. עלייתה של אנרגיית החיים, הנקראת גם אנרגיית הקונדליני, לאורך חוט השדרה היא תחילתם של החיים הרוחניים אצל האדם. זהו המסע חזרה, מעולם הריבוי אל האחדות האלוהית. מסע זה מתרחש בתוכנו, במודעות שלנו, באמצעות מערכת הצ'קרות, שהיא צלם אלוהים החקוק בתוכנו. תפקיד זה של השכינה מתואר ב"ספר הזהר" באמצעות המשל הבא:

מַה זֶּה דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים? זוֹהִי הַגְּבִירָה הַגְּדוֹלָה, שֶׁהִיא דֶרֶךְ לְאוֹתוֹ עֵץ גָּדוֹל חָזָק, עֵץ הַחַיִּים, שֶׁכָּתוּב (שיר ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל שֶׁלְּמַעְלָה, כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב. כְּשֶׁנּוֹסַעַת הַגְּבִירָה, כֻּלָּם נוֹסְעִים עִמָּהּ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּסַּע מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים. וְכִי מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים הוּא נִקְרָא? אָמַר רַבִּי אַבָּא, כֵּן. בֹּא רְאֵה, כָּךְ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הִתְקִין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְפָנָיו הֵיכָל קָדוֹשׁ, הֵיכָל עֶלְיוֹן [קדוש], קִרְיָה קְדוֹשָׁה, קִרְיָה עֶלְיוֹנָה, שֶׁנִּקְרֵאת יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ. מִי שֶׁנִּכְנָס לַמֶּלֶךְ - לֹא נִכְנָס אֶלָּא מֵאוֹתָהּ קִרְיָה קְדוֹשָׁה, נוֹטֵל דֶּרֶךְ לַמֶּלֶךְ, שֶׁהַדֶּרֶךְ מְתֻקֶּנֶת מִכָּאן.
זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים קיח) זֶה הַשַּׁעַר לַה' צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ. כָּל שְׁלִיחוּת שֶׁרוֹצֶה הַמֶּלֶךְ, יוֹצֵאת מִבֵּית הַגְּבִירָה. וְכָל שְׁלִיחוּת מִלְּמַטָּה לַמֶּלֶךְ, (שרוצה המלך) נִכְנֶסֶת קֹדֶם לְבֵית הַגְּבִירָה, וּמִשָּׁם לַמֶּלֶךְ. נִמְצָא שֶׁהַגְּבִירָה הִיא הַשְּׁלִיחָה שֶׁל הַכֹּל, מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, וּמִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. וְעַל זֶה הִיא שְׁלִיחָה שֶׁל הַכֹּל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיִּסַּע מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים הַהֹלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל שֶׁלְּמַעְלָה. מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים - זֶהוּ שֶׁכָּתוּב בּוֹ וַה' הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וְגוֹ'. וְזֶה לָלֶכֶת יוֹמָם וָלַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּהָ.

(ספר הזהר ח"ב, נ', ע"ב; התרגום לעברית לקוח מהאתר "תורת אמת").

זוהי לדעתי התובנה העמוקה של המונח צלם אלוהים. אדם אינו צריך לחפש את הרוחניות מחוצה לו, הוא אינו צריך לטוס לחלל כדי להבין את סודות הבריאה. תרשים הבריאה, שהוא עץ הספירות, חקוק בתוכנו במרכז הווייתנו. בכל רגע נתון האנרגיה האלוהית יוצרת ובוראת את העולם כאשר היא זורמת במורד עץ הספירות. אולם אותו עץ ספירות, צלם אלוהים הטבוע בתוכנו, מאפשר לנו גם לעלות חזרה מעולם הפירוד אל האחדות. מהעולם הנברא אל ההוויה הרוחנית של אלוהים. הביטוי "אדם נברא בצלם אלוהים" מבטא את הפוטנציאל שקיים בכל אדם להגיע להארה רוחנית. זהו תהליך הדרגתי של התפתחות הנשמה, שמתואר במובאה הבאה מספר הזהר:

הַנֶּפֶ"שׁ הִיא הִתְעוֹרְרוּת תַּחְתּוֹנָה, וְזוֹ סְמוּכָה בַּגּוּף וְזָנָה אוֹתוֹ, וְהַגּוּף אוֹחֵז בָּהּ וְהִיא אֲחוּזָה בַּגּוּף.
אַחַר כָּךְ נִתְקֶנֶת וְנַעֲשֵׂית כִּסֵּא לְהַשְׁרוֹת עָלֶיהָ רוּחַ בְּהִתְעוֹרְרוּת הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת שֶׁנֶּאֱחֶזֶת בַּגּוּף, כַּכָּתוּב (ישעיה לב) עַד יֵעָרֶה עָלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם.
לְאַחַר שֶׁמִּתְתַּקְּנִים אֶת שְׁנֵיהֶם, עֲתִידִים לְקַבֵּל נְשָׁמָה, שֶׁהֲרֵי הָרוּחַ נַעֲשֵׂית כִּסֵּא לַנְּשָׁמָה לְהַשְׁרוֹת עָלֶיהָ, וְהַנְּשָׁמָה הַזּוֹ הִיא נִסְתֶּרֶת עֶלְיוֹנָה עַל הַכֹּל טְמוּנַת כָּל הַטְּמוּנִים. נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ [לה] כִּסֵּא לַכִּסֵּא, וְכִסֵּא לָעֶלְיוֹן עֲלֵיהֶם. וּכְשֶׁתִּסְתַּכֵּל בַּדְּרָגוֹת, תִּמְצָא סוֹד הַחָכְמָה בַּדָּבָר הַזֶּה, וְהַכֹּל הִיא חָכְמָה לְהַדְבִּיק בַּגָּוֶן הַזֶּה דְּבָרִים נִסְתָּרִים.
בֹּא רְאֵה, הַנֶּפֶשׁ הִיא הִתְעוֹרְרוּת תַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּדְבֶּקֶת בַּגּוּף, כְּמוֹ הָאוֹר שֶׁל הַמָּאוֹר, שֶׁהָאוֹר הַתַּחְתּוֹן שֶׁהוּא שָׁחֹר, נִדְבָּק בַּפְּתִילָה וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה וְלֹא נִתְקָן אֶלָּא בָּהּ. וּכְשֶׁנִּתְקָן בַּפְּתִילָה, נַעֲשֶׂה כִסֵּא לָאוֹר הָעֶלְיוֹן הַלָּבָן שֶׁשּׁוֹרֶה עַל אוֹתוֹ הָאוֹר הַשָּׁחֹר.
אַחַר כָּךְ כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם נִתְקָנִים, נַעֲשֶׂה אוֹתוֹ אוֹר לָבָן כִּסֵּא לָאוֹר הַנִּסְתָּר שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה וְאֵינוֹ נוֹדָע מַה שֶּׁשָּׁרָה עַל אוֹתוֹ הָאוֹר הַלָּבָן, וְאָז הָאוֹר שָׁלֵם. וְכָךְ הָאָדָם שֶׁהוּא שָׁלֵם בַּכֹּל, וְאָז נִקְרָא קָדוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים טז) לִקְדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הֵמָּה וְגוֹ'. כְּמוֹ כֵן בְּסוֹד עֶלְיוֹן.

(ספר הזהר, ח"א, פ"ג, ע"ב; התרגום לעברית לקוח מהאתר "תורת אמת").

<u>יוגה עברית – המקרא כמדריך להארה רוחנית</u>

<u>מבוא:</u>
מאמר זה מציג פרשנות רוחנית למספר סיפורים מקראיים, שלכאורה אינם קשורים אחד לשני, אולם בהיבט הרוחני הם יוצרים רצף שהוא למעשה מדריך להארה רוחנית.

<u>לך לך – תחילת החיפוש הרוחני</u>
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַרְאֶךָּ. (בראשית י"ב, א').

ספר הזהר מפרש את הפסוק הזה באופן הבא:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֶךְ לְךָ - לְעַצְמְךָ, לְתַקֵּן אֶת עַצְמְךָ, [להתחזק] לְתַקֵּן אֶת דַּרְגָּתְךָ. לֶךְ לְךָ - אֵינְךָ [ס״א כדאי] לַעֲמֹד כָּאן בֵּין הָרְשָׁעִים הַלָּלוּ. וְסוֹד הַדָּבָר - לֶךְ לְךָ, שֶׁהֲרֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָתַן לְאַבְרָהָם רוּחַ שֶׁל חָכְמָה, וְהָיָה יוֹדֵעַ וּמְצָרֵף [צנורות] צִדְדֵי יִשּׁוּב הָעוֹלָם, וְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם וְשָׁקַל בְּמִשְׁקָל וְיָדַע אֶת הַכֹּחוֹת הַמְמֻנִּים עַל צִדְדֵי הַיִּשּׁוּב.
(חלק א', ע"ח, א'; התרגום לעברית לקוח מהאתר <u>"תורת אמת"</u>).

זהו פירוש מדהים שהופך את כל המשמעות של הכתוב. מסעו של אברהם לארץ המובטחת איננו סיפור היסטורי, אלא מסע רוחני לתוך עצמו.

<u>ישראל – המורה הרוחני</u>
וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. וַיַּרְא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַּע בְּכַף יְרֵכוֹ וַתֵּקַע כַּף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּהֵאָבְקוֹ עִמּוֹ. וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלֵּחֲךָ כִּי אִם בֵּרַכְתָּנִי. וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב. וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שִׁמְךָ כִּי אִם **יִשְׂרָאֵל כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל**. וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַגִּידָה נָּא שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם. וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיאֵל כִּי רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל פָּנִים וַתִּנָּצֵל נַפְשִׁי. (בראשית ל"ב, כ"ה – ל"א).

כיצד נולד השם ישראל? יעקב מקבל אותו לאחר התגלות אלוהית הכרוכה במאבק עם מלאך ובניצחון עליו. התיאור הוא סימבולי – הוא מתאר את המעבר לרמה רוחנית גבוהה יותר.
מעבר זה מחייב מאבק פנימי עז שכרוך בסכנה רבה, אולם יעקב מנצח בו. השם ישראל הוא למעשה תיאור של רמתו הרוחנית החדשה – "כִּי שָׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וַתּוּכָל".
בטרמינולוגיה הבודהיסטית התואר "ישראל" היה מכונה מן הסתם בודהיסטווה – אדם שחווה את המוחלט ופועל על פני האדמה כדי לעזור למין האנושי. יעקב עצמו מעיד על עוצמת החוויה שהוא עבר: "כִּי רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל פָּנִים וַתִּנָּצֵל נַפְשִׁי".
המונח ישראל הוא תואר שמציין רמה רוחנית גבוהה – ראיית פני האלוהים, או בשפה יותר מודרנית הארה רוחנית. בני ישראל הם הצאצאים הרוחניים – תלמידיו של ישראל-יעקב ההולכים בדרכו הרוחנית.

<u>יציאת מצרים – המסע הרוחני</u>
יציאת בני ישראל ממצרים, וההתגלות האלוהית, היא הליבה של הסיפור המקראי. חוקרי המקרא מתווכחים ביניהם לגבי האמיתות ההיסטורית של סיפור יציאת מצרים. אולם, בין אם התרחש מאורע זה בהיסטוריה או לא, המטאפורה הרוחנית הגלומה בסיפור זה היא מדהימה. בני ישראל נמצאים במצב של שעבוד במצרים ויוצאים מעבדות לחרות בעזרתו של נביא ושליח אלוהים ששמו משה.
בני ישראל – הם השואפים לחיים רוחניים.
המילה **מצרים** היא שם של מקום, אולם בשינוי ניקוד פירושה גם מקום של צרה ומצוקה:

מִן **הַמֵּצַר** קָרָאתִי יָּהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ. (תהילים קי"ח, ה').

אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי מָוֶת **וּמְצָרֵי** שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא. (תהילים קט"ז, ג').

גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֹנִי וּמֵרֹב עֲבֹדָה הִיא יָשְׁבָה בַגּוֹיִם לֹא מָצְאָה מָנוֹחַ כָּל רֹדְפֶיהָ הִשִּׂיגוּהָ בֵּין הַמְּצָרִים. (איכה א', ג').

המחפש הרוחני נמצא במצב של שעבוד, במצוקה. מיהו המשעבד? זהו פרעה מלך מצרים.

המלה **פרעה** בהיפוך אותיות היא:

פרעה = העפר

וַיִּיצֶר יְהוָה אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם **עָפָר** מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. (בראשית ב', ז').

בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד שׁוּבְךָ אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לֻקָּחְתָּ כִּי **עָפָר** אַתָּה וְאֶל **עָפָר** תָּשׁוּב. (בראשית ג', י"ט).

העפר מסמל את העולם הפיזי, עולם התופעות שבו אנו חיים. השעבוד במצרים הוא, לפיכך, תיאור קיומי של מצב האדם. אנו משועבדים לעולם הפיזי - עולם התופעות - ושעבוד זה הוא המקור לסבל ולמצוקה התמידית שבה נמצא האדם. זוהי ה- Dukkha הבודהיסטית: מצב תמידי של חוסר שביעות רצון, של מצוקה, הנובע משעבוד לאשליות.

ולבסוף מיהו המושיע? זהו משה - גדול הנביאים.

המלה **משה** בהיפוך אותיות היא:

משה = השם

המקרא מייחס חשיבות רבה לשמות בכלל ולשמו של האל בפרט. השם הוא סמל המצביע על התכונות הרוחניות של נושאו.
בספר בראשית מופיע התיאור הבא של הנפילים:

הַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ בַּיָּמִים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בְּנוֹת הָאָדָם וְיָלְדוּ לָהֶם הֵמָּה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם **אַנְשֵׁי הַשֵּׁם**. (בראשית ו', ד').

אנשי השם – הנפילים - הם תוצאה של זיווג בין בני האלהים לבנות האדם. להבנתי זהו תיאור סימבולי של זיווג רוחני. איחוד של הנשמה האנושית והנשמה האוניברסלית. **אנשי השם** הם נשמות מוארות, נשמות אנושיות שהתאחדו עם הנשמה האוניברסלית.

משה, כפי שמרמז שמו, הוא איש השם. הוא נשמה מוארת ולכן הוא יכול ללמד את בני ישראל את הדרך לשחרור מעבדות לחירות.

<u>שמות האל</u>
משה הוא הדמות המקראית היחידה הזוכה לכך שהאל מגלה לה את שמו. תיאור סימבולי זה מופיע בספר שמות:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים הִנֵּה אָנֹכִי בָא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מָה אֹמַר אֲלֵהֶם. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה **אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה** וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל **אֶהְיֶה** שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם. וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל **יְהוָה** אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלָחַנִי אֲלֵיכֶם זֶה שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר דֹּר. (שמות ג', י"ג – ט"ו).

ההתגלות האלוהית של שמות האל מתרחשת ליד הסנה הבוער:

וַיֵּרָא מַלְאַךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיַּרְא וְהִנֵּה הַסְּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אָסֻרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מַדּוּעַ לֹא יִבְעַר הַסְּנֶה. וַיַּרְא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי. **(שמות ג', ב'-ד')**.

ניתן לפרש את הסנה הבוער כסמל למערכת הצ'קרות, שבתוכה זורמת אנרגיה רוחנית המסומלת ע"י אש. הסנה הבוער, שהאש אינה מאכלת אותו, מסמל מערכת צ'קרות חזקה המסוגלת להכיל את האנרגיה האלוהית. לפיכך הדימוי של הסנה הבוער מסמל את רמת התפתחותו הרוחנית של משה, שהיה חזק מספיק לקבל את ההתגלות האלוהית.

האל מגלה למשה את שני שמותיו:

אהיה

יהוה

המסורת היהודית-רבנית אוסרת את הגייתו של השם המפורש – **יהוה.** אולם היהדות המקראית (התנועה הקראית) שימרה מסורת אחרת שעל פיה הגיית השם המפורש, לא רק שאיננה אסורה, אלא אפילו נדרשת. הגיית שמו של האל, עפ"י המסורת הקראית, מוצגת במובאה שלהלן:

ובכן, הבורא קורא את שמו אהיה, בנין קל, זמן עתיד, גוף ראשון של הפועל היה (להיות) והניקוד אֶהְיֶה.
האלוהים ציווה את משה להשתמש בגוף
השלישי של אותו פועל כלומר יְהְוֶה או יִהְיֶה.
. הכתוב משתמש בצורה "יַהְוֶה" במקום
הצורה המקובלת "יִהְיֶה" כדי לתת סימן היכר
לשם המיוחד לעומת הצורה השגורה של הפועל! לכן
שם אלהי ישראל הוא יַהְוֶה ואין כאן כל סוד או
תעלומה. משכיחי השם הצליחו יפה במשימתם
ומזימתם להביא שואה על עם יהוה. מעטים
היהודים המכירים את שם בוראם.

נכתב ע"י החכם מרדכי אברהם אלפנדרי, זצ"ל

(המקור לציטוט (באנגלית) – This is my name forever)

שמו של האל הוא איחוד של שני פעלים מהשורש "היה" בגוף שלישי:

עתיד	הווה
יהיה	**הוה**

עתיד + הווה =

יִהְוֶה

השם **יהוה** מבטא איחוד בין ההווה לעתיד, הוא מסמל מצב תודעה שהוא מעבר לממד הזמן.

שני השמות של האל מדגימים עוד פן של ההוויה האלוהית:

אהיה <=> יהוה

השם הראשון הוא שם ההוויה בגוף ראשון (אני) ואילו השם השני הוא שם ההוויה בגוף שלישי (הוא). בטרמינולוגיה היוגית מצב התודעה העליון מתאפיין בתפיסה של **אני הוא זה (I am That)**. האדם הוא אחד עם היקום. שמותיו של האל מסמלים את מצב התודעה הזה כפי שעוד אראה בהמשך.

הקבלה מייחסת חשיבות רבה לשמותיו של האל. המקובל בן המאה ה- 13 **יוסף ג'יקטיליה** מציג בספרו "שערי אורה" מדריך לשמותיו השונים של האל. שמות האל זהים, עפ"י ג'יקטיליה, לעץ הספירות, וכך הוא כותב:

"עד שנמצא שלוש שמות מכוונים זה כנגד זה: אדני למטה, יהוה באמצע, אהיה למעלה. ומשם אהיה יתאצלו כל מיני שפע האצילות מן המקור הנקרא אין-סוף בדרך המעלות, עד שיגיעו לשם יהוה יתברך; ומשם יהוה ילכו כל הצינורות וההמשכות לשם אדני."
("שערי אורה", הוצאת מוסד ביאליק, שער ראשון, ע' 57)

"וכשמסרנו בידך אלו המפתחות המידה הנקראת אדנ"י, יש לנו לרמוז לך כי כמו שהן ג' שמות בקשר הייחוד האמיתי, בסוד אדנ"י יהו"ה אהי"ה, כך מג' קשרים הללו נמשכו באדם נפש רוח ונשמה. וצריך האדם לקשור הנפש ברוח, והרוח בנשמה, והנשמה באדנ"י."
("שערי אורה", הוצאת מוסד ביאליק, שער ראשון, ע' 89)

השם **אהיה** הוא שמה של ספירת **כתר** – הספירה העליונה הנובעת מן האינסוף.
השם **יהוה** הוא שמה של ספירת **תפארת** – מרכזה של מערכת הספירות.
השם **אדני** הוא שמה של ספירת **מלכות**, היא **השכינה** – הנוכחות האלוהית בעולם התופעות.

עץ הספירות מתבטא באדם באמצעות מערכת הצ'קרות – מערכת של מרכזי אנרגיה שבאמצעותה אדם יכול ליצור קשר עם אלוהים. מערכת הצ'קרות היא צלם אלוהים, היא התבנית האלוהית החקוקה במודעותו של האדם. לפיכך גם שמותיו של האל מתבטאים באדם כפי שמוצג להלן:

צ'קרת הכתר, בקדקוד הראש, היא השם **אהיה**.

צ'קרת הלב, במרכז בית החזה, היא השם **יהוה**.

צ'קרת הבסיס, בקצה עצם הזנב, היא השם **אדני**.

הדימוי הקבלי של זרימת השפע דרך מערכת הספירות הוא למעשה תיאור של זרימת האנרגיה הרוחנית ממקורה האינסופי דרך מערכת הצ'קרות, ובמקביל את הדרך להארה רוחנית באמצעות ההתעלות של הנפש לרוח ולאחר מכן של הרוח לנשמה.
תיאור מקביל ומפורש של זרימת האנרגיה הגבוהה מהראש לאורכו עמוד השדרה מופיע בספר הבהיר (המובאה מספר הבהיר לקוחה מהאתר "תורת אמת").

״ומאי נו״ן, ללמדך שהמוח הוא עיקר חוט השדרה, ומשם הוא שואף תמיד, אלמלא חוט השדרה לא יתקיים המוח, ובלי מוח לא יתקיים הגוף, כי כל הגוף הוא לצורך המוח, ואם לא יתקיים כל הגוף לא יתקיים המוח, על כן חוט השדרה מריק לכל הגוף מן המוח, והיא נו״ן כפופה, והא נו״ן זאת ארוכה היא, נו״ן ארוכה לעולם בהשלמת המלה, ללמדך שנו״ן ארוכה כוללת הכפופה וארוכה, אבל כפופה יסוד, ללמדך שנו״ן ארוכה כלולה מזכר ונקבה.״
(ספר הבהיר, פ"ג)

<u>יוגה עברית - אחדות ואהבה</u>
סוואמי ונקטסאננדה, יוגי ומורה רוחני, מסביר את פירוש המלה יוגה:
״מובן המלה יוגה הוא אחוד. היוגה יכולה להעשיר את חייך ולהגשים את מטרתם. בכך שהיא מאחדת אותנו בחוט של אהבה היא מיד מקדמת הרמוניה, שלום ושגשוג. אלוהים הוא אהבה. הנפש המאוחדת עם אלוהים נמשלת ומודרכת באמצעות אהבה זו. אותו אדם המצהיר על אהבתו לאלוהים, לא יוכל עוד לבוז לאדם – כל אדם – אפילו לנמוך ביצורים. כולנו קשורים בקשר אהבתו של ההווה בכל, הכל יכול, אשר יוצר, מקיים ופודה את הכל.״
("יוגה", הוצאת תמר, עמ' 17).

במלים קצת שונות, אך עם אותה משמעות, מציג משה את תפיסת היוגה העברית:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד. וְאָהַבְתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ.
(דברים ו', ד'-ה')

אמירה זו היא לב-לבה של הרוחנית העברית, ולפיכך מצווים בני ישראל לזכור ולשנן אותה:

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. (דברים ו', ו'-ז').

היוגה העברית מורכבת משני מרכיבים שהם למעשה אחד: (א) אחדות האל; (ב) אהבה מוחלטת לאל.

כפי שהראיתי כבר במאמר קודם, בשפה העברית ישנו קשר גימטרי בין אחדות, אהבה ושמו של האל:

אחד = אהבה = 13

אחד (13) + אהבה (13) = יהוה (26)

כבר ראינו שהשם **יהוה** מציין את צ'קרת הלב – מקור האהבה. כדי לאהוב אדם צריך לפתוח את לבו. אהבת האל המוחלטת, כפי שדורש משה בספר דברים, אפשרית רק כשהלב פתוח באופן מוחלט. במצב זה אנרגיית החיים האנושית (קונדליני), הנמצאת בבסיס עמוד השדרה, עולה לאורך חוט השדרה ומתאחדת עם האנרגיה אינסופית של האל. זרימת האנרגיה דרך מערכת הצ'קרות, שהן צלם אלוהים החקוק בתוכנו, מאחדת אותן ומאפשרת לנשמתנו לחזור למקורה האינסופי. איחוד הנשמה האנושית עם הנשמה האלוהית הוא תוצאה של אהבת האל. כתוצאה מאיחוד נשמתנו עם האינסופי, אנרגיה (שפע) שמקורה באינסוף זורמת דרך הצ'קרות ומביאה אתה הרמוניה, אהבה והכרת המציאות כפי שהיא.

מצב תודעה זה, שנקרא הארה רוחנית, מסומל ע"י שמות האל:

אהיה <=> יהוה

שחרור מממד הזמן, ואחדות עם כל הבריאה.

אור בוקע מן האין

מאמר זה עוסק בתודעה רוחנית כפי שהיא באה לידי ביטוי בתיאור בריאת העולם בספר בראשית . המובאות מספר הזהר לקוחות מספרו של ישעיהו תשבי "משנת הזהר".

<u>בריאתו של אלוהים</u>

"בראשית ברא אלוהים" נתפס בדרך כלל כנקודת ההתחלה בזמן של כל מה שקיים. ספר הזהר מציג תפיסה עמוקה יותר של בראשית:

״בראשית – בראש דבר המלך גלף גילופים בטוהר העליון. שביב של קדרות יצא מתוך הסתום שבסתום, מסוד אין-סוף, אד בתוך גולם, נעוץ בטבעת, לא לבן ולא שחור ולא אדום ולא ירוק, ללא גוון כלל. כשמדד בקו המידה עשה גוונים להאיר. בתוך השביב לפני ולפנים יצא מעיין אחד, שממנו נצטבעו הגוונים למטה, סתום בסתומות של סוד אין-סוף. הוא בקע ולא בקע את האויר שלו, לא נודע כלל, עד שמתוך דוחק בקיעתו האירה נקודה אחת, סתומה, עליונה. מעבר לנקודה זו לא נודע כלום, לפיכך היא נקראת ראשית : מאמר ראשון לכל.
״והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד״ (דניאל י״ב, ג׳). זהר, סתום שבסתומות, בטש באויר שלו, שנגע ולא נגע בנקודה. אז התפשטה הראשית ועשתה לה היכל לכבוד ולתהילה. שם זרע זרע הקודש, להוליד לתועלת העולם. וסוד זה : ״זרע קדש מצבתה״ (ישעיה ו׳, י״ג). זהר, שזרע זרע לכבודו כזרע המשי, הארגמן הטוב, המתכסה בפנים ועושה לעצמו היכל שהוא לו לתהילה, ותועלת לכל. בראשית זו ברא הסתום, שלא נודע, את ההיכל הזה. היכל זה נקרא אלהים, וסוד זה : ״בראשית ברא אלהים״ (בראשית א׳, א׳)״.
(משנת הזהר, קס"ג-קס"ד; ספר הזהר, ח"א, ט"ו).

מתוך האין, האינסופי והנצחי, הסתום והלא ידוע, יצאה נקודה - הראשית, ובתוכה ברא האין את אלוהים. בנקודה זאת נובע הפן הרוחני הנגלה – אלוהים - מתוך האין הסתום והנסתר.

<u>מהו האין?</u>

ספר הזהר מסביר:

״אין-סוף אינו עומד לידיעה, ולא לעשות סוף ולא לעשות ראש, כמו שאין קדמון הוציא ראש וסוף. מי ראש? הנקודה העליונה, שהיא ראש הכל, הסתום העומד בתוך מחשבה, ועושה סוף הנקרא : ״סוף דבר״ (קהלת י״ב, י״ג). אבל שם אין-סוף, לא רצונות ולא אורות ולא מאורות באותו אין-סוף. כל המאורות והאורות האלה תלויים להתקיים בו, ואינם עומדים להשיג. מי שיודע ואינו יודע אין הוא אלא הרצון העליון, סתום כל הסתומים, אין.״
(משנת הזהר, קי"ט; ספר הזהר, ח"ב, רל"ט)

האין אינו ניתן לידיעה, הוא סתום ונסתר. הוא נצחי ולא משתנה. הוא הדבר היחידי שיש לו ממשות, מכיוון שכל השאר נובע ממנו ותלוי בו לצורך קיומו. הוא הממשות הטהורה.

<u>מיהו אלוהים?</u>

ספר הזהר מסביר:

״בשעה שסתום כל הסתומים ביקש להיגלות עשה בראשונה נקודה אחת, והיא עלתה להיות מחשבה. צייר בה כל הציורים, חקק בה כל הגילופים וגלף בתוך המאור הקדוש הסתום גילוף של ציור אחד סתום. קודש קודשים, בנין עמוק שיצא מתוך המחשבה ונקרא מ״י, התחלת הבנין. קיים ולא קיים, עמוק וסתום, לא נקרא בשם אלא מ״י. ביקש להגלות ולהקרא בשם והתלבש בלבוש יקר המאיר, וברא אל״ה, ועלה אל״ה בשם, התחברו האותיות אלו באלו ונשלם בשם אלהים. ועד שלא ברא אל״ה לא עלה בשם אלהים. ואלו שחטאו בעגל על סוד זה אמרו : ״אלה אלהיך ישראל״. וכשם שמשתתף מ״י עם אל״ה כך הוא שם המשותף תמיד, ובסוד זה מתקיים העולם.״
(משנת הזהר, קפ"ב; ספר הזהר, ח"א, ב').

אלוהים הוא נקודת החיבור בין האין הנסתר ליקום הנגלה. הוא מאחד בתוכו את האין הסתום, שאינו ניתן לידיעה (מי), עם הרוחניות המתגלה שיוצרת את העולם (אלה).

עבודת אלילים

עבודת האלילים שהתורה יוצאת נגדה, כפי שהיא באה לידי ביטוי בחטא העגל, מתבטאת בסגידה רק לאספקט הנגלה של אלהים - "אלה אלהיך ישראל". אלוהים מתגלה בעולם באינספור דרכים ודמויות. אנחנו נוטים לבחור לנו את אחת ההתגלויות האלוהיות, שמתאימה לאופיינו ולסגוד לה. אנחנו סוגדים לכסף, לקריירה, למין, למערכות יחסים, למטרות פוליטיות, לאידאולוגיות ולעוד אלילים רבים ככל שעולה על דעתנו.
דברים דומים כותב רודי (סוואמי רודרננדה) בספרו Spiritual Cannibalism:

"Thou shalt not worship images". This law applies to the image you create of yourself within. This is the false god that keeps you from the true worship of god or your higher self.
This image must be completely destroyed before the true being can emerge."
(Spiritual Cannibalism, page 25)

פני האלוהים

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם. (בראשית א', ב').

זהו תיאור סמלי של האין לפני התגלות הבריאה. הסמלים הרומזים לאין הם חושך, פני התהום ופני המים. במקרא נרמז האין מספר פעמים באמצעות הסמל של פני האל.
יעקב, לאחר שקבל את התואר הרוחני "ישראל" (ראה מאמר קודם), קורא למקום החניכה שלו פניאל:

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיאֵל כִּי רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל פָּנִים וַתִּנָּצֵל נַפְשִׁי. (בראשית ל"ב, ל"א).

ההתגלות האלוהית למשה בנקרת הצור מתוארת באופן הבא:

וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנָי כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי. וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל הַצּוּר. וְהָיָה בַּעֲבֹר כְּבֹדִי וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד עָבְרִי. וַהֲסִרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ. (שמות ל"ג, כ'-כ"ג).

התגלות האין לאדם מתוארת כראיית פני האל. אדם בדרך כלל חווה את האספקט הנסתר של ההוויה האלוהית רק ברגע המוות. בחיים ניתן לעשות זאת רק אחרי שהאישיות שלנו חדלה להתקיים, או במילים אחרות מתה.

אנרגיית החיים

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. (בראשית א', ג').

תחילת הבריאה היא בקול או בצליל. זהו הצליל הראשוני של הבריאה שניתן לשמוע אותו במהלך מדיטציה עמוקה. צליל הבריאה מתחיל בגרסה של שם ההוויה - יהי, ומסתיים במילה אור. שם ההוויה הוא המנטרה הבסיסית במיסטיקה העברית. האור הוא אנרגיית החיים, המהות של כל מה שקיים. אנרגיית החיים מתבטאת בקול ובאור. הצליל הבסיסי של הקיום נקרא בסנסקריט צליל "האום"; הנוסח העברי יהיה מן הסתם צליל "האור". ההתגלות האלוהית בהר סיני מתוארת גם היא במונחי קול ואור:

וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת (שמות כ', י"ד).

זהו תיאור של חוויה מדיטטיבית המורכבת מקול ומאור.

אנרגיית החיים - אור בראשית - בוקעת מן האין ונותנת חיים לכל, כפי שאומר ספר הזהר:

"ויהי אור" - אור שכבר היה. אור זה הוא סוד סתום: התפשטות שנתפשטה ופרצה מסוד הסתר של האויר העליון הסתום. בראשונה פרצה והוציאה נקודה סתומה אחת מהסוד שלה, שכן אין-סוף התפרץ מאוירו וגילה אותה נקודה: י'. כיון שאותה י' התפשטה, מה שנשאר מסודו של אותו אויר סתום נמצא: אור."
(משנת הזהר, קס"ז-קס"ח; ספר הזהר, ח"א, ט"ז)

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. (בראשית א' , ד').

אנרגיית החיים מתבדלת ויוצרת את היקום על כל רבגוניותו, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בהמשך תיאור הבריאה. כבר הראיתי במאמר קודם שעל פי ההיגיון הפנימי של תיאור בריאת העולם, ימי בראשית אינם יכולים להיות ימים במובן המילולי. השימוש בימי השבוע לצורך תיאור הבריאה הוא סמל לכך שהבריאה היא תהליך מחזורי שמתרחש כל הזמן. המקרא נותן לנו את המפתח להבנת המושג יום:

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד. (בראשית א' , ה').

יום = אור
לילה = חושך

היום מסמל את הפן הנגלה של הבריאה - אנרגיית החיים היוצרת את הכל.
הלילה מסמל את הפן הנסתר - האין.
תהליך הבריאה הוא תהליך מחזורי שבו אנרגיית החיים - האור - מתבטאת בשבעה שלבים, כאשר כל שלב נובע מן האין - החושך .

תיאור דומה נמצא אצל החכם הסיני לאו-טצה:

"הטאו שניתן להגדירו אינו הטאו הנצחי;
השם שניתן להביעו אינו השם המפורש.
האין מכונה אבי שמים וארץ;
היש הוא אם כל חי.
מתוך האין הנצחי נשקיף בשלוות עד על המסתורין של ראשית היווצרות העולם;
מתוך היש הנצחי נבחין בבירור ברב גוניות של התופעות.
שנים אלה זהים במקורם ושונים בהופעתם.
זהות זו מכונה עמקות.
עמקות אינסופית היא השער דרכו יעלו מקורות מעייניה של תבל רבה."
(טאו טה צ'ינג, פרק א', תרגום שלמה קאלו).

האור השביעי

וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. (בראשית ב', א'-ג')

הפן השביעי של האנרגיה האלוהית מתבטא בהשבתת תהליך הבריאה. המלים "ויכולו" ו-"ויכל" הם מהשורש כלה שפירושו סיים, אבל גם השמיד (כיליון). השבתת תהליך הבריאה משמעה חזרה אל האין. הפן הנגלה של אלוהים, היקום כולו, מסתיים או מתכלה וחוזר אל הממשות הנצחית והטהורה שהיא האין. מדוע אלוהים בוחר לקדש ולברך דווקא את האור השביעי?
האור השביעי בא לידי ביטוי אצל האדם בצ'קרה שבבסיס עמוד השדרה. בצ'קרה זו נמצאת אנרגיית החיים שלנו במצב רדום. בסנסקריט נקראת אנרגיה זו קונדליני ומתוארת בצורה סמלית כנחש מפותל. במיסטיקה העברית אנרגיית הקונדליני נקראת שכינה, ומתוארת כמלכה

או ככלה הגולה מארצה או מאהובה.

ספר הזהר מתאר את תהליך השתחררותה של השכינה מהגלות:

"עולת תמיד" זו השכינה העולה למעלה באותה מדרגה, שנאמר בה: "ערב ובקר בכל יום תמיד ואומרים פעמים באהבה שמע ישראל". היא עולה בעמוד האמצעי, שהוא תמיד עמה בלא פירוד כלל. ולאן עולה? למקום שנחצבה משם, שהוא אין-סוף, והוא גבוה מכל הספירות."
(משנת הזהר, רמ"ד; ספר הזהר, ח"ג, רנ"ו).

עליית השכינה - אנרגיית הקונדליני - לאורך העמוד המרכזי - עמוד השדרה - מאפשרת לתודעת האדם להתאחד עם האין.
תהליך זה אפשרי כאשר תודעתנו שובתת - גופנו הפיזי נח ומחשבותינו פוסקות. בשפה מודרנית מצב זה נקרא מדיטציה - שביתת התודעה ובעקבותיה איחוד עם האין.